

מצות איסור בישול ואכילת בשר בחלב

1. תלמוד בבלי חולין קטו עמ' ב

דבי רבי ישמעאל תנא (שמות כג, יט) (שמות לד, כו) (דברים יד, כא) לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בשול

2. ספר המצוות לרמב"ם מצות ל"ת קפ"ו

הזהירנו מלבשל בשר בחלב, והוא אמרו "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט). ומי שבשלו לוקה אף על פי שלא אכל, כמו שהתבאר במקומות מהתלמוד.

3. ספר המצוות לרמב"ם מצות ל"ת קפ"ז

הזהירנו מאכול בשר בחלב, והוא אמרו גם כן "לא תבשל וגו'" (שמות לד, כו) פעם שניה, רוצה לומר איסור אכילה ובחולין (דף קיד). אמרו: בשר בחלב, לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו... ובגמרא חולין (שם) אמרו: אפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול דכי היכי דאי בשיל לקי אאכילה נמי לוקה. ובשני מפסחים (דף כה). אמרו: להכי לא כתב רחמנא בבשר בחלב אכילה להדיא לומר שלוקים עליו אפילו שלא כדרך הנאתו, וזכור זה...

שאלת ביניים: מדוע איסור אכילה נכתב בלשון בישול?

ובכאן ראוי לי שארמוז על שורש גדול שלא קדם לי זכרו, וזה שאמרו "לא תבשל גדי" נכפל בתורה שלש פעמים, ואמר מלמד שכל לאו מהם לענין אמרו: אחד לאכילה ואחד לבישול ואחד להנאה. ולמקשה שיקשה ויאמר לאיזה דבר מנית איסור אכילה ובישולו שתי מצוות, ולא תמנה איסור הנאתו מצוה בפני עצמה? ידע המקשה כי איסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה מפני שהיא והאכילה ענין אחד, כי האכילה מין ממניי הנאה. ואמרו בדבר שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני הנאה, והכוונה שהוא לא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו. והוא אמרו: כל מקום שנאמר "לא תאכלו", "לא יאכל", אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה. שביאר בה הכתוב התועלת בה, והוא אמרו "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה" (דברים יד, כא). ולפי זה השורש אין ראוי למנות איסור אכילה והנאה שתי מצוות. ואילו מנינו שתי מצוות בבשר בחלב, היה ראוי כמו כן בחמץ ובערלה ובכלאי הכרם שיהיה בכל אחד מאלו שתי מצוות אם איסור הנאה מצוה בפני עצמה. ומצד שנפל מאלו ולא מנה זולת הלאו שבא באכילתה לבד ובכלל זה איסור הנאה שהנחנו, כמו כן יפול בבשר בחלב...

שאלת ביניים: כיצד מבאר הרמב"ם מדוע איסור הנאה מבשר וחלב לא נמנה כלאו בפני עצמו?

ונשאיר בכאן שאלה אחת לבד והיא כי יש לאומר שיאמר: אחר שאיסור הנאה יגיע מאיסור אכילה, לאיזה דבר היה צריך הכתוב אל לאו בבשר בחלב לאיסור הנאתו, כמו שבארנו? הנה תשובת זה שהוא הוצרך אל זה מפני שלא כתב "לא תאכל ממנו" שממנו יאסרו האכילה וההנאה. לפיכך הוצרך לאו אחד לאיסור הנאה. וכבר זכרנו הסיבה שבעבורה לא כתב אכילת בשר בחלב, שכל מה שזכר אכילה אינו חייב עד שיהנה בגרונו. אמנם אם פתח פיו ובלע מן האיסור והוא חס עד שישרוף גרונו, פטור – חוץ מבשר בחלב שהוא חייב על אכילתו ואפילו לא יהנה כמו שזכרנו, וכמו כן כלאי הכרם כמו שנבאר אחר זה. והבן כל אלו השורשים וזכרם. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ח מחולין.

שאלה: מדוע לדעת הרמב"ם נכתב לאו שלישי אם הנאה כלולה באכילה?

שאלה: מדוע התורה לא כתבה במפורש את איסור אכילת בשר בחלב?

4. "דבר שבמניין" מצות ל"ת קפ"ז

וצ"ל דדעת רבנו הוא, דאמנם בהתהוות האיסור של בשר בחלב בעינן נתינת טעם, אבל לאחר שחל כבר ונעשה בשר בחלב חייב אפילו בשלא כדרך הנאה.

איזה חלק מהאיסור הוא דווקא אם יש טעם בתבשיל ואיזה חלק גם אם אין טעם בתבשיל?

5. כותרות הרמב"ם להלכות מאכלות אסורות

(כ) שלא לאכול בשר בחלב
(כא) שלא לבשלו

מה הקושי הגדול באופן בו סידר הרמב"ם את האיסורים בכותרת ההלכות?

העזר במקורות הבאים

6. משנה תורה לרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הל' א-ב

הלכה א: בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכול מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף על פי שלא בשל.

הלכה ב: לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת.

7. לחם משנה הל' ב' ד"ה ועוד

ועוד יש תימה דבמנין המצוות נראה דפסק רבינו כמאן דאמר לא תבשל גדי ג פעמים אחד לאיסור אכילה וכו' שכתב שם מצוה קפ"ו שלא לבשל בשר בחלב שנאמר לא תבשל גדי וכו' קפ"ז שלא לאכול בשר בחלב וכו' שנאמר לא תבשל גדי פעם שניה מפי השמועה למדו שהאחד לאיסור בישול והאחד לאיסור אכילה ע"כ, הרי מבואר שם כתנא דחד לאיסור אכילה וחד לאיסור בישול וכו' והכא משמע דלא בעי קרא דלא תבשל להכי דמפיק ליה מבישול כמו בת הבת...
לכך נראה לי ודאי דהוא פסק כמאן דאמר שלש פעמים אחד לאיסור אכילה וכו' כנראה ממנין המצוות ומכל מקום קשיא ליה לרבינו כיון דלא תבשל משמע לכאורה במוקמינן ליה באם אינו עניין לאיסור אכילה א"כ ודאי דלא לקי כיון דמוקי ליה באם אינו ענין, כנראה מדברי התוס' בריש פרק איזהו נשך דף סא, ולכן תירץ דמן הדין יש לאסור אכילה מכל שכן דבישול וכיון שכן בגילוי מילתא דלא תבשל דהוי קרא יתירא סגי...
הכא נמי אמרינן הכי כיון דאית לן גילויא דקרא יתירא דלא תבשל דאתי לאסור אכילה והכי כל שכן דבישול, אם כן הוי כאילו כתוב בהדיא ולכך חייב מלקות אבל אם לא היה כתוב לא תבשל יתירא לאיסור אכילה לא הוה מפקינן להו מקל וחומר לבד.

8. ר"י פרלא על רס"ג מצות ל"ט ס"ט

ענין אזהרת בשר בחלב שלא מנה רבינו הגאון ז"ל אלא לאו אחד וכן מנאוה הבה"ג וכל סייעתו ז"ל. חוץ מהר"א הזקן ז"ל באזהרותיו שמנה בה שלשה לאוין משום דכתיב שלשה פעמים לא תבשל. ודרשו אחד לאיסור בישול ואחד לאכילה ואחד להנאה. אבל הרמב"ם וסייעתו ז"ל מנו בזה שני לאוין. דהיינו לאו דבישול ולא דהנאה אבל לאו דאכילה לא מנה...

שאלת ביניים: מדוע מנה רס"ג רק לאו אחד לכל האיסורין? העזר בהמשך דבריו

אלא ודאי אן הכי קאמרינן. דמאי דכתיב תלתא זימני לא תבשל אתי לאורויי דתלתא איסורי נכללים בכלל אזהרת בישול. בישול גרידא. ובישול לצורך אכילה. ובישול לצורך הנאה בעלמא בלא אכילה. כלומר שאם אכל בשר המבושל בחלב או שנהנה הרי זה עובר בלאו דלא תבשל בחלב. אע"פ שהאוכל או הנהנה גופי' לא בישלו. דאילו בישלו תיפוק ליה דעובר בבישול לחוד. אע"פ שלא אכלו ולא נהנה ממנו. אלא אע"פ שלא בישלו הוא כיון שאכלו או נהנה ממנו מתחייב על בישולו. ועובר בלאו זה דלא תבשל...
והכא נמי גלי קרא דהאוכל והנהנה מבשר בחלב בבישול. אחשבי' קרא כמבשל לעבור באזהרת לא תבשל. והפליגה תורה באזהרה זו דבין המבשל בב"ח ובין האוכל והנהנה מן הבישול קיימי בלאו דלא תבשל. דמה שנהנה ממנו הו"ל כנשתתף במעשה הבישול עם המבשל. והשתא א"כ עיקר איסורו בכולן אינו אלא הבישול. דלהכי אפקיניהו קרא לכולהו תלתא לאוי בלשון לא תבשל. ולהכי לא מנאוהו הגאונים ז"ל אלא בלאו אחד. דמדכתביניהו קרא לכולהו בחד לישנא ממש גלי לן קרא דאין כאן אזהרות חלוקות בפ"ע. אלא בין המבשל ובין האוכל והנהנה בכלל אזהרה זו. ואין כאן אלא לאו אחד הכולל כולם...
ונראה מדברי רבינו הגאון ז"ל דסבירא ליה דגם עיקר איסור הבישול משום אכילה הוא דאסרה תורה. כיון דגלי קרא דבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה. וכן חלב בהמה טהורה עם בשר בהמה טמאה מותר לבשל ומותר בהנאה. כדתנן (בפרק כל הבשר קי"ג ע"א) וילפינן לה התם בגמרא מקרא עי"ש. הרי חזינן דבהמה טמאה דלא מיתאכלא לא אסר קרא בה הבישול עם חלב. אלא דוקא מין המותר באכילה הוא דאסר קרא הבישול. שהוא הכנה לאכילה. ומשום חומר האיסור אסרה תורה גם ההכנה לאכילה אע"פ שאין דעתו לאכלו.

9. חזון הצמחונות והשלום פסקאות כ-כא

כ. מציאות החלב בשביל הגדי

על פי ההשקפה השלמה, המלאה חסד ד' וטובו על כל יצוריו, יכיר האדם את יסוד מציאות החלב בשדי האם, החיה לא למען יוכל הוא בחזקתו לעשוק אותו לעצמו, כי אם למען תוכל להניק את ילדה הרך, את הגדי שלה, האהוב לה, מחלב שדיה. הגדי הזה ראוי הוא שיתענג גם הוא על אהבת שדי אמו לפי תכונתו וטבעו. ואבירות לב האדם, היוצאת מחולשתו החמרית והמוסרית, שנתה ועותה את ההשקפות הישירות הללו. הגדי הרך לא יעמד, לפי ערך מוסרו השפל, להתרפק גם הוא על אהבת אמו, ולשמוח גם הוא בזיו החיים, כי אם ישחט ויהיה לאכלה לקבת האדם הזוללה, לנפשו הנשפלת, האומרת, אכלה בשר. ומעתה מה תהיה תעודת החלב, אם לא לבשל בו את הגדי הנשחט, שכל כך טבעית היא ההרכבה של שני אלה העצמים, החלב והגדי הרך, העומד

להיות נוון דוקא ממנו. אבל בן אדם, אוניך תשמענה דבר מאחריו, קול אלהים בכח, הקורא לך, לא תבשל גדי בחלב אמוי, לא, תעודת הגדי איננה דוקא להיות לברות לשניך החדות, שהוחדו אמנם גם מורטו לרגלי השפלתך וזוללותך באכילת בשר, והחלב ממילא לא נועד להיות לתבלין לך למלאות את תאוותך השפלה

כא. איסור בשר בחלב בעת המעבר

בידעך כי הבשר והחלב ביחש תיקון המאכל הם כל כך רחוקים, כל כך מתועבים, עד כדי איסור הנאה, בישול, ואכילה תכיר בבא מועד, כי חיי החי לא נוצרו בעבור קיבתך התאונת, והחלב עקרו נועד להיות למזון למי שעבורו בא הטבע למלא את תפקידו, כמו שחלב שדי אמן היה לך למבטח בימי הנקתך. איסור חיבור הבשר עם החלב יכפול את הרושם המוסרי, שראוי להיות רשומו הולך ונחקק גם כן מעת המעבר, בעוד לא צמח האור הזרוע לעתיד לבוא.

אף שעוד לא נשלם חינוך האנושיות להיות מוכנת הערת הלב, לעת המאושרה, שתוכל בנקל ההערה השכלית להופיע, שלא לבד אכילת בשר ראוייה למניעה, מצד מעלת המוסר הטהור, כאשר יתנשא לראש, כי אם גם אל החלב הנחלב יש ערך חטא וגזל מוסרי, כשיהיה נלקח באופן הדומה ללקיחת הבשר, על ידי צערו והפסדו של החי, על ידי מניעת התפתחות טובת ילדיה, שיוכרו אז, מטעם שערי צדק הנפתחים בעולם, לבעלים הברורים של קניניהם הטבעיים, שהם להם מתנת אלהים נכבדה, זה האור יחדור דוקא על ידי איסור אכילת בשר בחלב, עם כל הרחבתו וחומרו, המורה על יקרת ערך תעודתו.

התעודה האלהית הצפונה בזה, שרק באופן ההנהגה המעשית לשם עבודת ד' ושמירת חוקיו, כדי להרחיב על ידם משכיות של דעת האלהים הטהורה, היא פועלת לצרף את הבריות דור אחר דור.